

Bosna i Hercegovina
Federacija Bosne i Hercegovine
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON
KANTONALNI SUD U ZENICI
Broj: 04 0 K 002917 15 K2
Zenica, 10.12.2015. godine

Presuda pravosnažna 14.04.2016. godine.
Presudom Vrhovnog suda FBiH broj: 04 0 K 002917
16 Kž 2 od 14.04.2016. godine odbijena kao
neosnovana žalba optuženog i potvrđena prvostepena
presuda.

U IME FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE!

Kantonalni sud u Zenici, u vijeću sastavljenom od sudije M.E., kao predsjednika vijeća, te sudija A.H. i S.LJ, kao članova vijeća, uz sudjelovanje zapisničara T.J, u krivičnom predmetu protiv optuženog Dedić Hajrudina, zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. preuzetog KZ bivše SFRJ, povodom optužnice Kantonalnog tužilaštva/tužiteljstva ZE-DO kantona broj: T04 0 KTRZ 0001366 13 2 od 05.06.2013. godine, potvrđene od strane sudije za prethodno saslušanje ovog suda pod brojem: 04 0 K 002917 13 Kps, dana 14.06.2013. godine, izmjenjene na pretresu dana 01.09.2014.godine, nakon održanog usmenog, javnog i glavnog pretresa, u prisustvu kantonalne tužiteljice A.A., optuženog i njegovog branioca A.R., advokata iz Z., te punomoćnika oštećenih, advokata G. T., dana 10.12.2015. godine, donio je i javno objavio, slijedeću:

P R E S U D U

Optuženi:

DEDIĆ HAJRUDIN., zvan „C.“, sin ... i majke ... rođene ..., rođen ...godine u ..., nastanjen u, općina ..., pismen, sa završenom ..., po zanimanju ..., oženjen, otac ... djece, zaposlen u ..., ..., državljanin ..., JMB: ..., do sada neosuđivan,

K R I V J E

Što je:

Dana, 10.06.1992.godine, za vrijeme oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini, na području općine Breza, između Teritorijalne odbrane RBiH i Vojske Srpske Republike BiH, kao policajac Policijske stanice Breza, postupao protivno pravilima Međunarodnog humanitarnog prava, pri tome kršeći odredbe člana 3. stav 1. tačka a), člana 13. i člana 31. u vezi sa članom 147. Ženevske konvencije o zaštiti civilnog stanovništva za vrijeme rata od 12.08.1949.godine, tako što je učestvovao u mučenju i nečovječnom postupanju prema civilnim licima srpske nacionalnosti iz zaseoka Dužice u Gornjoj Brezi, na način, da je navedenog dana u jutarnjim satima, prilikom provođenja akcije pronalaska i oduzimanja ilegalnog naoružanja od mještana srpske nacionalnosti zaseoka Dužice, kojom prilikom su vršeni pretresi srpskih kuća, a zatim su mještani srpske nacionalnosti iz tog zaseoka privođeni u Stanicu javne bezbjednosti Breza, kojom prilikom je naoružan automatskom puškom i pištoljem, bio prisutan prilikom pretresa porodične kuće S.M. i tom prilikom udarao M. nogama i rukama po

cijelom tijelu, a zatim je priveo u Policijsku stanicu Breza N.N, te je u pR.torijama Policijske stanice Breza, sa drugim NN licima privedene mještane N.N., S.M., S.J., S.M., S.Z., tukao nogama, rukama, drvenim i gumenim palicama po cijelom tijelu, a sve u cilju iznuđivanja priznanja gdje su ta lica držala naoružanje i radio-stanicu, pa nakon što oštećeni nisu dali odgovor, D.H. je N.N. ponovo odveo do N. kuće i nakon što je kod njegove kuće pronašao automatsku pušku, naredio N. da pušku stavi na svoje rame, a zatim ga proveo pješice kroz Gornju Brezu prema Policijskoj stanici Breza i tom prilikom pozivao mještane i istima govorio „da je N. bio zadužen da ubija muslimansku djecu“, nakon čega su N. na ulici okupljeni mještani pljuvali, gađali kamenjem i vrijeđali raznim psovka, pa nakon što su se vratili u policijsku stanicu, sa drugim NN licima, ponovo učestvovao u višesatnom mučenju privedenih lica udarajući ih po cijelom tijelu nogama, rukama, drvenim i gumenim palicama od kojih udaraca je N. pao na pod i izgubio svijest, te je takvim svojim ponašanjem zajedno sa drugim NN licima, nanio tešku duševnu i fizičku patnju oštećenim licima, obzirom da je od zadobijenih povreda isti dan podlegao S.Z, a narednog dana je podlegao i S.M., dok je teške tjelesne povrede zadobio N.N., te tjelesne povrede S.M. i S.J.,

Čime je počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. preuzetog Krivičnog zakona bivše SFRJ.

Pa ga sud, primjenom naprijed navedene odredbe, te članova 38. i 49. preuzetog KZ bivše SFRJ,

O S U D U J E

NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 6 (ŠEST) GODINA.

Na osnovu člana 212. stav 1. i 3. ZKP FBiH, oštećeni se sa imovinsko-pravnim zahtjevom upućuju na parnični postupak.

Na osnovu člana 202. stav 1. ZKP FBiH, optuženi je dužan platiti cjelokupne troškove krivičnog postupka, s tim da se ovom presudom obavezuje da na ime paušala plati iznos od 50 KM, u roku od 15 dana, od dana pravosnažnosti ove presude, pod prijetnjom prinudnog izvršenja, dok će sud o visini preostalih troškova donijeti posebno rješenje, a nakon pribavljanja troškovnika.

O b r a z l o ž e n j e

Kantonalno tužilaštvo/tužiteljstvo ZE-DO kantona je optužnicom broj: T04 0 KTRZ 0001366 13 2 od 05.06.2013. godine optužilo D.H., zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. preuzetog KZ SFRJ, a kako je to bliže činjenično, a i pravno opisano u tom tužilačkom aktu.

Optužnica je potvrđena od strane sudije za prethodno saslušanje ovog suda, pod brojem: 04 0 K 002917 13 Kps, dana 14.06.2013. godine.

Shodno činjeničnom stanju, tužilaštvo je na pretresu održanom dana 01.09.2014. godine, izvršilo izmjenu činjeničnog stanja optužnice i to na način kako je to bliže opisano u izreci ove presude.

Presudom ovog suda broj: 04 0 K 002917 13 K od 08.10.2014. godine, optuženi D.H. oglašen je krivim zbog naprijed navedenog krivičnog djela, te je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 6 (šest) godina.

Povodom žalbe branioca optuženog, Vrhovni sud FBiH je rješenjem broj: 04 0 K 002917 14 KŽ od 10.09.2015. godine ukinuo naprijed navedenu presudu, te predmet vratio na ponovno odlučivanje.

Krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz člana 142. stav 1. preuzetog KZ SFRJ, glasi: „ ko kršeći pravila međunarodnog prava za vrijeme rata, oružanog sukoba ili okupacije, naredi da se prema civilnom stanovništvu vrše ubistva, mučenja, nečovječna postupanja, biološki eksperimenti, nanošenje velikih patnji tjelesnog integriteta ili zdravlja, raseljavanje ili preseljavanje ili prisilno odnarnodnjavanje, prevođenje na drugu vjeru, prisiljavanje na pR.tituciju ili silovanje, primjenjivanje mjera zastrašivanja i terora, uzimanje talaca, kolektivno kažnjavanje, protivzakonito odvođenje u koncentracione logore i druga protivzakonita zatvaranja, lišavanje prava na pravilno i nepristrasno suđenje, prisiljavanje na službu u oružanim snagama neprijateljske sile ili u njenoj obavještajnoj službi ili administraciji, prisiljavanje na prinudni rad, izgladnjavanje stanovništva, konfiskovanje imovine, pljačkanje imovine stanovništva, protivzakonito i samovoljno uništavanje ili prisvajanje u velikim razmjerama imovine koje nije opravdano vojnim potrebama, uzimanje nezakonito i nesrazmjerno velike kontribucije i rekvizicije, smanjenje vrijednosti domaćeg novca ili protivzakonito izdavanje novca ili ko izvrši neko od navedenih djela – kaznit će se zatvorom od najmanje pet godina.

Ženevska konvencija o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12.08.1949. godine određuje ponašanje zaraćenih snaga u oružanom sukobu i predstavlja jednu od temeljnih konvencija međunarodnog humanitarnog prava.

Članom 3. stav 1. tačka a. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata, zabranjeno je prema civilnim osobama vršiti ubistva, osakaćenja, nanošenje povreda životu i tjelesnom integritetu, zabranjeno je okrutno ponašanje i mučenje - član 3. odnosi se na sukob koji nema međunarodni karakter.

Članom 147. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata, glasi: „teška kršenja Ženevske konvencije obuhvataju hotimično ubistvo, mučenje ili nečovječno postupanje, biološke opite, namjerno uzrokovanje velikih patnji ili nanošenje ozbiljnih povreda tijelu ili zdravlju, nezakonita progonstva i preseljenja, protivzakonita zatvaranja, prisiljavanje zaštićene osobe da služi u oružanim snagama neprijateljske sile ili njezino lišavanje prava da joj se propisno i nepropisno sudi u skladu sa odredbama Konvencije, uzimanje talaca, uništavanje i prisvajanje imovine koje nije opravdano vojnim potrebama i koje se vrše u velikom opsegu na nedopušten i samovoljan način.

S obzirom da se ponovljeni postupak provodio prema članu 331. a. stav 4. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o krivičnom postupku FBiH („Sl. Novine FBiH“ broj:

8/13 od 30.01.2013. godine), sud je preuzeo i pročitao iskaze svjedoka optužbe i to: S..M., N.N., S.R., S.B., S.R., S.Š., S.S., P.V., kao i vještaka dr. K. Ž..

Uz saglasnost stranaka, a na osnovu člana 288. stav 2. ZKP FBiH, pročitani su iskazi svjedoka S.M.

Kao materijalni dokazi optužbe, sud je prihvatio:

- Odluku o proglašenju neposredne ratne opasnosti Predsjedništva R/BiH broj: 01-011-301/92 od 08.04.1992.godine, („Sl.list RBiH“) br. 1 od 09.04.1992.godine,
- Odluku o proglašenju ratnog stanja Predsjedništva RBiH PR.broj:1200/92 od 20.06.1992.godine („Sl.list RBiH“) broj 7 od 20.06.1992.godine,
- Odluku o formiranju Vojske Srpske Republike u Bosni i Hercegovini broj: 03-234/92 od 12.05.1992.godine („Sl.glasnik srpskog naroda u BiH“ broj: 6 od 12-17.05.1992.)godne,
- Zapisnik o identifikaciji posmrtnih ostataka S.M. broj: ... odgodine,
- Zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko-tehničkoj obradi mrtvog tijela S.M. od ...godine,
- Zapisnik o identifikaciji posmrtnih ostataka S.Z. broj: ... odgodine,
- Zapisnik o sudskomedicinskoj i kriminalističko-tehničkoj obradi mrtvog tijela S.Z. od ...godine,
- Foto-dokumentaciju obrade mrtvog tijela S.M. odgodine,
- Foto-dokumentaciju obrade mrtvog tijela S.Z. od ...godine,
- Dopis Instituta za nestale osobe BiH broj: ... odgodine sa kopijom Zahtjeva za traženje za S.Z. i S.M., kopijom Potvrde o smrti za S. Z. i S.M., kopijom Zapisnika o preuzimanju posmrtnih ostataka S.Z. i S. M.,
- Izvod iz matične knjige umrlih Općina Breza za S.Z. broj: ... odgodine,
- Akt Federalnog ministarstva za pitanje boraca i invalida odbrambeno oslobodilačkog rata-Sektor za pitanja evidencija iz oblasti vojne obaveze broj: ... od ...godine,
- Akt Ministarstva odbrane BiH broj: ... odgodine,
- Ovjerenu foto-kopiju Rasporeda Službe Javne bezbjednosti Breza za dangodine za D.H,
- izvod iz matične knjige umrlih za S.J. od godine,
- rješenje Općine M.broj: ... od godine,
- rješenje MUP Zenica broj: od godine sa propratnim dokumentima,
- Odluku o ukidanje ratnog stanja („Službeni list RBiH broj; 50/95 od 28.12.1995.),
- Izvod iz matične knjige umrlih za S.M., Opštine B. broj: ..., od ... godine,
- Izvod iz kaznene evidencije za optuženog D.H, PS V., broj: ... od ... godine.

Kao dokazi odbrane preuzeti su i pročitani slijedeći iskazi svjedoka: R. M., E. B., K.M., S.Dž, S.Š.. Preuzet je i pročitani iskaz i optuženog u svojstvu svjedoka.

Kao materijalni dokazi odbrane, prihvaćeni su slijedeći dokazi: akt MUP Zenica, broj: ... od ... godine, akt PS Breza, broj: ... od ... godine sa prilogom-raspored službe od ... godine, akt Kantonalnog tužilaštva Zenica broj: ... od ... godine, iskaz svjedoka S. Špire od ... godine, iskaz svjedoka S.R. od ... godine.

Prema uputama Vrhovnog suda FBiH, datim u rješenju od 10.09.2015. godine, ponovo je saslušan svjedok S.M., a radi pojašnjenja svog iskaza, te odnosa optuženog prema njemu i njegovom ocu, a prilikom pretresa kuće S.M..

Branilac optuženog je prilikom unakrsnog ispitivanja naprijed navedenog svjedoka, koristio izjave prednjeg svjedoka datih u SJB Zvornik od ... i u MUP Zenica date dana ... godine. Branilac je sa prednjim izjavama pokušao diskreditovati svjedoka, navodeći istom da svjedok u predjim izjavama nije spomenuo nikakvo udaranje njegovog oca i njega od strane optuženog, a prilikom pretresa kuće, da tu nije bilo nikakvog udaranja po cijelom tijelu, rukama i nogama kao ni palicom.

Svjedok je na glavnom pretresu održanom dana 10.12.2015. godine uvjerljivo i jasno obrazložio da ga o tim detaljima niko u prethodnoj fazi nije ni pitao, a da je potpuno uvjeren i siguran u to da ga je optuženi ispred kuće, prilikom pretresa, udario, kao i njegovog oca, po čitavom tijelu i to rukama, nogama i palicom.

S obzirom da je iskazivanje ovog svjedoka na glavnom pretresu održanom dana 10.12.2015. godine, uvjerljivo i logično i da je u skladu sa iskazom sa prethodnog glavnog pretresa od 11.11.2013. godine, ovaj sud je punu vjeru poklonio iskazu svjedoka na glavnom pretresu, dana 10.12.2015. godine, a što u potpunosti potvrđuje činjenični supstrat optužnice.

Analizirajući, kako tužilačku, tako i dokaznu građu odbrane, ovaj sud je zaključio da je tužilaštvo dokazalo izvršenje krivičnog djela od strane optuženog.

Kao prvo tužilaštvo je dokazalo da je optuženi D. krivično-pravne radnje koje mu se izmijenjenom optužnicom stavljaju na teret počinio za vrijeme oružanog sukoba u Bosni i Hercegovini između vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine i Teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine.

Drugo, dokazano je da krivično-pravne radnje za koje se tereti optuženi D. H. predstavljaju teške povrede Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine i to člana 3., člana 13. i člana 31. navedene konvencije. Naime, svi oštećeni iz ovog krivično-pravnog događaja bili su civili i osobe zaštićene Ženevskom konvencijom o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine.

Nadalje dokazano je da je optuženi D.H. počinio predmetno krivično djelo kao pripadnik Policije, Stanice javne bezbjednosti Breza, te da nijedna radnja nije bila opravdana vojnom nuždom.

Tužilaštvo je tokom dokaznog postupka prezentiralo ovom sudu dokaze iz kojih nesumnjivo proizilazi, da je i prije 20. juna 1992. godine na teritoriji općine Breza i susjednih općina postojao oružani sukob između pripadnika TO RBiH i Vojske Srpske Republike Bosne i Hercegovine.

Svi saslušani svjedoci optužbe potvrđuju, da je oružani sukob između pripadnika TO RBiH i Vojske Srpske Republike BiH izbio prije 20. juna 1992. godine i to svjedoci S. R., S. B., S. M., S. Š. i P. dr. V. kada opisuju situaciju i stanje na području općine Breza prije samog izvršenja djela, a posebno svjedoci S. M., N. N., S. R. i S. S. kada opisuju situaciju i stanje u zaseoku Dužice i Gornjoj Brezi u vrijeme izvršenja krivičnog djela tj. dana 10.06.1992. godine, između ostalog, navedeni svjedoci navode

da je rat već bio u Sarajevu, Ilijašu, Visokom tj. općinama koje graniče sa općinom Breza, uglavnom navode kada su počeli oružani sukobi u Bosni i Hercegovini, da je to bilo još u maju 1992. godine, odnosno svjedoci S.R. i S.B. ističu da je oružani sukob sa općinom Breza nastupio u maju, a zvanično 03.06.1992. godine, kada dolazi do potpunog prekida od strane Ilijaša sa Brezom, tako da je oružani sukob i na području općine Breza nastupio prije 20.06.1992. godine.

Dana 08. aprila 1992. godine Predsjedništvo RBiH donijelo je Odluku o proglašenju neposredne ratne opasnosti na području BiH.

Odluka je stupila na snagu u momentu donošenja i objavljena je u („Službeni list RBiH“ broj: 1/92 od 09.04.1992. godine). Iz iste se vidi da je formiran Štab teritorijalne odbrane R BiH.

Ubrzo nakon proglašenja neposredne ratne opasnosti donesena je Odluka o proglašavanju ratnog stanja na području BiH, a koje je trajalo do 22. decembra 1995. godine kada je Predsjedništvo RBiH Odlukom proglasilo ukidanje ratnog stanja, takođe objavljeno u („Službeni list RBiH“ broj: 50).

Uvidom u Odluku o proglašenju ratnog stanja Predsjedništva RBiH od 20.06.1992. godine, utvrđeno je da je ista stupila na snagu danom donošenja i objavljena u („Službenom listu RBiH“ broj: 7/92 od 20.06.1992. godine).

Da je u inkriminisano vrijeme postojao oružani sukob, potvrđuje i Odluka o formiranju vojske Srpske Republike BiH od 12.05.1992. godine.

Činjenica o postojanju oružanog sukoba u inkriminisano vrijeme utvrđena je u mnogim pravosnažnim presudama kako Vrhovnog suda F BiH, tako Suda BiH i MKSJ u Hagu (presuda Vrhovnog suda Federacije BiH broj: 030K006047 12 Kžk od 13.03.2013. godine, presuda Suda BiH u predmetu protiv L.S. i dr. i presude MKSJ u predmetu protiv D. T., K., M.S. i dr.).

Nesporno je da je krivično djelo za koje se tereti optuženi izvršeno za vrijeme oružanog sukoba u BiH koji su na području općine Breza, takođe nastupili i prije zvaničnog proglašenja ratnog stanja u BiH 20.06.1992. godine.

Sve žrtve navedene u optužnici su bile osobe zaštićene Ženevskom konvencijom o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine tj. odredbama IV Ženevske konvencije.

Iz iskaza svih svjedoka nesumnjivo proizilazi, da su osobe koje je optuženi sa drugim NN licima navedenog dana mučio i nečovječno postupao tj. koje je u Policijskoj stanici Breza u cilju iznuđivanja priznanja na okolnosti gdje su oštećeni držali oružje mučio, bile civilne osobe, svi su bili u civilnoj odjeći, privedeni iz svojih kuća, da privedene osobe nisu bili pripadnici niti jedne vojne formacije, niti su bili aktivno uključeni u neprijateljstva u inkriminisano vrijeme. Shodno tome sve te osobe su imale status civilnih osoba i uživale su zaštitu pravila Međunarodnog humanitarnog prava. U predmetu MKSJ tužilac protiv T. broj: IT-94-1 (Žalbeno vijeće) navodi se, citiram: „Međunarodno humanitarno pravo primjenjuje se od početka (takvih) oružanih sukoba sve do poslije prestanka neprijateljstva“.

Oštećeni S.M. je u to vrijeme radio u „E.-p.“ B., N.N. je bio penzioner i imao svoju zanatsku radnju, S.J. je radio u „M.“, dok su S.Z. i S.M. u to vrijeme bili starije osobe, Z. je bio 25-to, a M. 20-to godište i nisu bili radno angažovani.

Objašnjenje da je prilikom pretresa kuća mještana Srpske nacionalnosti zaseoka Dužice na Gornjoj Brezi, kod oštećenih S. i N.N. pronađeno naoružanje, odnosno kod N.N. je pronađena poluautomatska puška i nož, kod S.M. je pronađen pištolj i puška koja je po izjavi M. pripadala njegovom bratu, nije dalo za pravo da se u odnosu na oštećene vrši fizička i moralna prinuda, naročito da bi se od njih dobila obavještenja, jer se radilo o zaštićenim licima.

Naime, paragrafom 54. pravosnažne presude MKSJ u Hagu u predmetu „J.“ broj: It-95/10 utvrđeno je između ostalog, da se pod pojmom civilnog stanovništva moraju obuhvatiti sve osobe koje nose ili su nosile oružje, ali koje nisu, striktno govoreći bile uključene u vojne aktivnosti. Pretresno vijeće je zaključilo da pojam civila u strogom smislu, obuhvata i sve one osobe koje su bile van borbenog stroja kada je djelo počinjeno.

Slijedom toga svi oštećeni su u vrijeme izvršenja krivičnog djela bili civili i svi oštećeni se imaju smatrati osobama koje štiti član 3. stav 1. Ženevske konvencije o zaštiti civilnih osoba za vrijeme rata od 12. augusta 1949. godine IV Ženevske konvencije.

Članom 3. IV Ženevske konvencije zabranjeno je između ostalog da se prema civilima odnosno osobama zaštićenom ovom konvencijom primjenjuju postupci kojima se nanose povrede životu i tjelesnom integritetu, naročito sve vrste ubojstava, sakaćenja, svireposti, mučenja, povrede ličnog dostojanstva, naročito uvredljivi ponižavajući postupci.

Iz provedenih dokaza nedvojbeno proizilazi da je optuženi, inkriminisanu radnju zajedno sa drugim NN licima, poduzeo prema licima zaštićenim članom 3. stav 1. odredbe IV Ženevske konvencije o zaštiti civilnog stanovništva za vrijeme rata koja konvencija se primjenjuje u BiH temeljem Anexa 6. Dejtonskog mirovnog sporazuma za BiH, te koja se prema praksi MKSJ-a smatra dijelom Međunarodnog običaja prava (K., K. i V.-Žalbeno vijeće Presuda od 12.06.2002. godine, paragraf 68).

Znači, optuženi je zajedno sa drugim NN licima, mučenjem i nečovječnim postupanjem prema oštećenima postupao suprotno pomenutoj odredbi Ženevske konvencije i na taj način kršio pravila međunarodnog prava.

Optuženi je kršio pravila međunarodnog prava traženjem od N.N., S.M. i ostalih oštećenih da im kaže gdje se nalazi oružje i radio stanica. Član 31. IV Ženevske konvencije glasi: „Nikakva fizička niti moralna prinuda ne može se vršiti prema zaštićenim licima, naročito da bi se od njih, ili od trećih dobila obavještenja.“ Saslušani svjedoci optužbe i to preživjeli N.N., S.M. i S.S su potvrdili da su od njih taj dan u PS Breza, tražili obavještenja uz višesatno udaranje, gdje se nalazi radio stanica i drugo naoružanje. Svjedok N.N. je u svojoj izjavi rekao, da ga je D.H. u cilju priznanja gdje se nalazi radio stanica i oružje sa drugim NN licima udario i nakon što je optuženom i Š.R. zvanom „B.“ pokazao gdje se puška nalazi kod njegove kuće, sa obješenom puškom oko vrata, D. i Š.R. zajedno su ga proveli pješke od njegove kuće u

Gornjoj Brezi do Policijske stanice u Brezi. Takođe i oštećeni S.M. u svojoj izjavi navodi, da u cilju iznuđivanja priznanja gdje se nalazi oružje u Policijskoj stanici njega i ostale privedene S. (J., Z., M., S. i druge, te N. N.) najviše je udarao D.H. sa izvjesnim H.G. i drugim NN licima i da su usljed višesatnog udaranja u PS podlegli S. Z., a sutradan je podlegao i S.M., pa je nesumnjivo dokazano da je optuženi postupao suprotno i ovoj odredbi IV Ženevske konvencije.

Nesumnjivo je dokazano da je optuženi D.H. u navedenom periodu bio aktivni policajac Stanice javne bezbjednosti Breza. Ovo je potvrđeno Aktom Federalnog Ministarstva za pitanje boraca, broj: ... od 17.02.2011. godine, Aktom Ministarstva odbrane BiH broj: ... od 20.12.2011. godine, te ovjerene fotokopije rasporeda SJB Breza za dan 10.06.1992. godine, te iskaza svjedoka koji su poznavali optuženog i to S.M., S.R, S.B i S.Š, a što potvrđuju i svjedoci odbrane K.M., S.Š, S.Dž, R.M., E. B., koji su potvrdili da je u navedeno vrijeme D.H. bio aktivni policajac PS Breza.

Znači, optuženi D.H. je u vrijeme krivičnog djela bio pripadnik Stanice javne bezbjednosti Breza (aktivni policajac). Uredbom sa zakonskom snagom o oružanim snagama Republike BiH, policija se smatra sastavnim dijelom oružanih snaga („Službeni list R BiH“ broj: 4 od 20. maja 1992. godine) . Optuženi je kao policajac-pripadnik oružanih vojnih snaga tadašnje R BiH, učestvovao u protivpravnom privođenju mještana Srpske nacionalnosti u Gornjoj Brezi i njihovom mučenju radi iznuđivanja priznanja gdje se oružje nalazi, a optuženi zna od koga je taj zadatak dobio, jer je kao pripadnik policije, bez službeno izdatog naloga i bez evidentiranja privođenja u službene knjige, priveo svjedoka-oštećenog N. N. i nečovječno je prema istom postupao, te prema ostalima oštećenima S.Z, S. M., S. J.i preživjelom S.M. preduzimao radnje mučenja, odnosno preduzimao radnje kako je to opisano u činjeničnoj izreci presude.

Optuženom je stavljeno na teret izvršenje krivično-pravne radnje opisane u izreci ove presude. O samom događaju svjedočili su saslušani svjedoci optužbe S. M., N.N, S.R, S.S., S.R, S.B., S.Š. i P. dr. V., te pročitan iskaz S.M (zbog smrti istog).

Svjedoci su bili na različitim lokacijama. Govorili su o tome šta i koga su vidjeli. Bili su u šoku, jer su se našli u situaciju da se prema njuima nečovječno ponašanja, da se udaraju, muče. Svjedok N.N. kaže: da je doživio je šok, poniženje, sramotu, traumu, neugodnost koju je doživio idući kroz selo sa obješenom puškom, zbog čega se ne može sjetiti, koga je sve od privedenih Srba taj dan vidio, da mu je pred Policijskom stanicom bila majka, zna samo da je bila velika gužva, što daje jako razumno i logično objašnjenje u pogledu opisa samog događaja. Znači, radi se o iznimno stresnoj situaciji u kojoj i nije normalno i logično da svi prisutni na identičan način vide dešavanja u samom događaju. Ističemo da je posebno značajno imati u vidu udaljenosti svjedoka N.N. od mjesta njegovog stanovanja B. na Gornjoj Brezi i S.M., S. i R. od zaseoka Dužice takođe na Gornjoj Brezi od Policijske stanice u Brezi. U tom pravcu ne možemo ne primjetiti da je N.N. pred ovim sudskim Vijećem jasno izjavio da su po njega njegovoj kući došli oko 10,00 časova D. i Š.R. zvani „B.“, a da je njegova kuća od Policijske stanice u Brezi udaljena 1,5 km, a od kuće S. je takođe udaljena 1,5 km, dok je S. M. izjavio da je njegovoj kući u zaseok Dužice, D.H. došao oko 09,30 časova, a maltretiranje u policiji je trajalo od 10,00 do oko 17,00 časova, dok je S.R izjavila da je D.H. došao do njene kuće u Dužice oko 09,00 odnosno 10,00 časova. Međutim, nesporno je da su svjedoci N.N., S.M. i S.R. pred ovim sudom jasno i potpuno izjavili

da se 10.06.1992. godine prilikom pretresa kuća i privođenja mještana Srba nalazio sa ostalim NN licima i D.H..

Čak šta više iskaz svjedoka S.S. potvrđuje da su se 10.06.1992. godine na Gornjoj Brezi desila privođenja i udaranja njegovih komšija, a naknadno su udaranja i maltretiranja nastavljena i u Policijskoj stanici, usljed čega je S.Z. podlegao odmah, a S.M. je podlegao sutradan.

Svjedok S.S. danas stara ti 83 godine života, slabo čuje, bolestan i teško je došao na sud, ali je ipak pred sudom potvrdio da su taj dan u Policijskoj stanici Breza vršena mučenja Srpskog stanovništva njegovih komšija i da su S.Z. i S.M. usljed toga podlegli, da je mučenje vršeno od strane devet njemu nepoznatih lica.

Znači, svjedoci događaja N.N., S.M., S.S. i S.R. opisuju kritični događaj i aktere u istom.

Svjedoci su uvjereni da je optuženi odgovoran za stradanja oštećenih osoba.

Svjedok S.M. u svom iskazu je izjavio, da je u to vrijeme bio zaposlen u „E.P.“ i da je živio u zaseoku Dužice na Gornjoj Brezi, koje je nastanjeno isključivo Srpskim stanovništvom, gdje su živjeli samo S., dok je N.N. živio takođe na Gornjoj Brezi nasuprot njih, gdje su bile samo dvije Srpske kuće, a okolo su se nalazile muslimanske kuće. Dana 10.06.1992. godine oko pola 8 u njegov zaseok su došli naoružani aktivni policajci i teritorijala odbrana iz Breze po naoružanje od S. i počeli su sa pretresom od kuće do kuće, te kada su došli do zadnje kuće od S.J., tada su počeli da tuku mještane S.J. i ostale, a zatim su sve S. izuzev S.N. sveli u Policijsku stanicu Breza. Prilikom pretresa nisu im dali na uvid nalog. Navodi da je njegovoj kući došao D.H. i tražio naoružanje i tom prilikom udario je njega i njegovog oca po cijelom tijelu, rukama, nogama i palicom, a zatim je njega i njegovog oca S. golfom u Policijsku stanicu Breza odvezao F.M., sin R.. U Policijskoj stanici je nastao opšti metež, privedeni su svi S. jedan po jedan, on, njegov otac S., Z., J., M., M., D. i N. N. zvani „N.“ i sve su ih zatvorili u dvije pR.torije. Žene su ostale u selu, čuo je da su sve bile zatvorene u jednu kuću. U Policijskoj stanici sa njim u pR.toriji se nalazio S.Z., S.M., S.S., S.J. i N.N.a, a u drugoj pR.toriji se nalazio S.J. od N. i S.J. od J. i S. M.. Dolazi do masovne tuče od strane devet lica, smjenjivali su se po trojica, a u udaranju su se najviše isticali lica po imenu G.H. iz SH i DH. Tukli su ih i ispitivali u vezi sa naoružanjem, zatim navodi da su Z. tukli D. i G.nogama, pogazili su ga, čovjek je stariji, 25-tog godišta i odmah je pao i tom prilikom su ga tukli i Z. je odmah podlegao. Dalje navodi, da se tada D. okrenuo G. i rekao: „Ubismo čovjeka“, G. se okrenuo i odgovorio mu: „Jebo ti on mater, ubili smo četnika“ i opisuje kako su bili poredani, a Z. je bio tu pored malog stolića. Dalje navodi da su nakon toga G. i D. njega i S.J. natjerali da tijelo Z. nose u podrum, a posebno naglašava da kada su iznosili Z. tijelo, da je komandir milicije M. K. izašao i rekao: „Dosta, jebem vam majku, pobićete sve“. Nakon što su u podrumu ostavili Z. tijelo, on i J. su se vratili u istu pR.toriju, gdje su ih još tukli. Ističe da su njega i sve S. koji su bili sa njim u pR.torji tukli G., D. i ostala njemu nepoznata lica gumenim i hrastovim palicama, nogama, šakama i dok su ih tukli tražili su od njih da priznaju gdje je naoružanje, radio stanica. Takođe ističe da su i S.M. najviše tukli G. i D., da je M. prebijen, nakon toga jedva je prešao u pR.torije magacina, tresao se, brada mu se tresla. Takođe navodi da je u Policijskoj stanici udaranje trajalo od oko 10,00 do oko 17,00 časova kada su ih aktivni policajci jednog po jednog prebacili u pR.torije Udarnikovog magacina, gdje su ih razdvojili, te ističe da je sutradan 11.06.1992. godine u

Udarnikovom magacinu S. M. od zadobijenih udaraca podlegao: „Ja pogleda čovjek zino, pipnem ga vidim gotov je“ i da je odmah zvao, došli su neki ljudi i odnijeli ga u nepoznatom pravcu. Posebno ističe da su se udaranja dešavala u policiji, a ne u pR.torijama Udarnikova magacina gdje su ih zadržali 3 - do 4 dana, a zatim su ih sve prebacili kamionom u pR.torije „E.“ gdje su bili zatvoreni i gdje su ostali do 25. oktobra. Ističe da su prilikom pretresa od njegovog brata pronašli pušku „Papovku“, a od njega su oduzeli pištolj 7,62, za koji je imao odobrenje i nakon rata taj mu je pištolj vraćen. Naglašava da ga je sutradan pregledao lično dr. V. P., sin D., pa nakon što je vidio u kakvom su stanju, doktor je otišao u komandu i o tome obavijestio u kakvom se stanju nalaze svi oni, te ističe da je čuo tom prilikom da je doktor rekao: „Vi ste ovdje pobili, a ja ću biti kriv pola će pomrijeti“. Doktor im je nakon pregleda dao injekcije i tablete za bolove. Svjedok navodi da su i njegovog oca S., kao i ostale S. koje je prethodno pobrojao takođe u policiji udarali G. i D., a da je od udaraca u Policijskoj stanici njegov otac pao pod sto i nalazio se u komi, kada su on i J. iznosili Z. tijelo i S. je došao sebi kada su ga polili vodom. Među privedenima on je bio najmlađi, Z. i M. su bili starije osobe, Z. je bio 25-to, a M. 17-to godište i svi su privedeni kao civili. Svjedok je pred ovim sudskim Vijećem potpuno sigurno i bez imalo dvojbe prepoznao D.H. kao osobu koja je 10.06.1992. godine nalazio se u zaseoku Dužice u jutarnjim satima, a zatim sa ostalim NN licima u Policijskoj stanici izvršio premlaćivanje privedenih S. i N.N., te pojašnjava da se on i D. poznaju od ranije, jer su komšije, traži krivično gonjenje optuženog zbog pretrpljene fizičke i psihičke boli, događaj ne može izbrisati iz sjećanja, često to sanja i ističe da to nije bilo sijelo.

U unakrsnom ispitivanju svjedok je izjavio da je u 09,30 časova priveden u Brezu zajedno sa ocem od strane F.M., a D. je ostao na Gornjoj Brezi i da je D.naknadno došao u SUP Breza gdje ih je tukao njega, oca i ostale S.. Potvrđuje da se to desilo 10.06.1992. godine i dobro se sjeća da je to bio Kurban bajram i da je maltretiranje u policiji trajalo otprilike od oko 10,00 do oko 17,00 časova odnosno trajalo je do iza podne, zna da je došla druga smjena i da su ih i oni tukli i sve se odigravalo u policijskoj stanici i D. je bio prisutan cijelo vrijeme. Takođe potvrđuje da ih je sve sutra, dana 11.06. u pR.otrijama Udarnikovog magacina pregledao dr. V., a ne u Domu zdravlja, jer iz Udarnikovog magacina niko od njih nije mrdnuo 4 do 5 dana. Svi privedeni su osuđeni, a on je razmjenjen 25. oktobra 1992. godine. Takođe ističe da su pričali da je S.Z. navodno bačen u rijeku Stavnju i na pitanje Predsjednika Vijeća da je rekao da je Z. pogođen u oko, odgovara da su iz policije to kategorisali kao bjekstvo: „Kakvo bjekstvo, čovjek je već bio mrtav“.

Svjedok N.N. je izjavio, da je 10.06.1992. godine živio na svom imanju B. u Gornjoj Brezi, općina Breza, sa gornje i donje strane su muslimanska naselja Bašići i Frljci, dok su S. između njih. Ističe da je bio penzioner, bavio se poljoprivredom, a imao je i zanatsku radnju, bio je jedan od jačih domaćina do pomenutog dana, ljudi su ga poštovali, sa svima je bio dobar, svi su ga pozdravljali sa dobar dan, nije vjerovao da će doći do sukoba, viđao je natpise po cesti. Navodi da su tog dana njegovoj kući, oko 10,00 časova došli Š.R. zvani „B.“ i D., koji je ističe: „Tada bio mladić“ (ne bih ga sada poznao) i pješke su ga priveli u Policijsku stanicu u Brezi. U Policijskoj stanici ga je ispitivao Dž.S., gdje je radio stanica, puška i da je on rekao da ima pušku koju je zadužio u Vojnoj komandi, traženo je od njega da govori da ga je SDS zadužio puškom, što je on negirao, nakon čega su ga počeli da tuku Š.R. zv. „B.“, G.R. ili H. i „ovaj D.“. Udarali su ga i sjeća se, da je pokušao da uhvati D. i da je reagovao riječima: „Stanite ljudi, ako sam ja kriv, ubite me, nemojte me patiti, ja koliko znam nisam ni za što kriv“. Ne zna koliko je trajalo udaranje, kada su ga D., G. i još jedan mladić preveli u

nekadašnji radnički magacin. Navodi, da su prije nego što su ga preveli u magacin, da su ga D. i Š. odveli pješke do njegove kuće, pa kada su uzeli pušku i nož sa mjesta gdje im je on pokazao da se nalazi, pušku su mu objesili na rame i proveli ga nazad u stanicu milicije pješke sa obješenom puškom i vodili su ga tako 1,5 km kroz naselje Frljke, gdje je bilo naroda i D. i Š. su pozivali još naroda: „Hodite vidite ovog čovjeka, koji je bio zadužen da ubije vašu djecu“. Komšije F. su počeli da pljuju na njega i bacaju kamenje, a ovaj D. i Š. su ga idući tukli“, ističe da je bio šokiran, od toga ima traume i doživio je neku neugodnost, te i danas dan ne može vjerovati da se tako moglo preokrenuti. Navodi da su ga sedam do osam njih tukli u policiji, kako je ko stigao, naizmjenično i da je u jednom trenutku primio udarac u glavu kada je izgubio svijesti, ističe da je u policiji vidio dosta Srpskog naroda, sve muškarci, vidio je M.S. i uočio da ima velike šljive, oko mu je bilo otečeno. Navodi da je došao doktor V.P. sa kojim se poznaje, doktor mu je dao tablete i injekcije kada mu se razbistrilo, jer do tada ništa nije vidio, sve je bila magla, zadobio je od udaranja tjelesne povrede. Ističe da je udaranje u policiji je trajalo dugo, nije siguran, dva do tri sata. Takođe da je dok su ga vodili kroz selo do policije doživio jak šok, ne može se sjetiti ko je sve bio u policiji, taman da mu je bila sama majka, zna da je vidio M. S., kada su ga uveli u pR.toriju gdje je i on bio, jer usljed zadobijenih udaraca možda ni pet dana nije znao za sebe. Potvrđuje da ga je u PS Breza priveo D.H. i da ga je u policiji D. sa drugim licima tukao. Ističe da se D. H. promijenio da je u vrijeme događaja bio jako mlad, sjeća se njegovog lika, sada mu liči na O., ali ljudi se mijenjaju. Postavlja imovinsko-pravni zahtjev zbog boli i straha i traži materijalnu i nematerijalnu štetu. U PS Breza priveden je kao civil u civilnom odjelu, vojno nije bio angažovan.

U unakrsnom ispitivanju svjedok ističe da je u policiju od svoje kuće odveden oko 10,00 časova, da je ponovo vraćan do svoje kuće i nazad do policije i sve skupa je to trajalo oko sat i po. D. zna po nadimku zvani „C.“. Takođe na pitanje odbrane da li je najviše u policiji udarao G. odgovara: „Da, u batinjanju ne može se odrediti ko je više, a ko manje udarao.“ Pušku koju je taj dan imao kod svoje kuće je kalašnjikov, istu je legalno držao, jer je bio zadužen od vojne komande u Brezi, a pušku mu je izdao B.B. 1990. godine i zbog posjedovanja te puške je osuđen zbog nelegalnog držanja naoružanja na godinu i po zatvora.

Svjedok S.S. je izjavio, da je u kritično vrijeme živio u srpskom selu Dužice na Gornjoj Brezi, muslimanska sela su bila okolo. Tog dana njegovoj kući je došao čovjek sa dvojicom-trojicom da mu prekopa kuću, tražili su oružje, kada je on ušao u kuću sve je bilo pobacano, hodanja po selu nije bilo kada je vojska došla, ističe da su M. našli i udarali ga i kada su ga doveli nos mu je bio krvav i iz usta je tekla krv, da su doveli S.J., svezali i istog udarali. U nastavku navodi, citiram: „Da je njega on odveo u svoj auto u SUP u Brezi“. U Supu su sa njim u istoj sobi bili NJ, JJ, brat ZJ, MJ, sin MJ, misli da ih je bilo jedanaest. U Supu su ih ispitivali Predsjednik općine i Načelnik Supa i kada su oni izašli, iz hodnika je ušla vojska, po tri-četiri ulaze i u daraju, kako je ko htio udaraju, ne zna ko je njega udario, zna samo da je pao i izgubio je svijest i kada su ga polili vodom došao je sebi. Navodi da su sve privedene udarali, ali da nije vidio ko je koga udarao. Navodi, da su Z. izveli kada su ga ispitali i da je on izgubio svijest, pa kada su Z. ponovo uveli u sobu navodi da ga je: „Ovaj ga je udario palicom u glavu sa zada, a onaj ga udario nogom naprijed u prsa i gotovo, gotov čovjek i mrtvog su ga iznijeli.“ Navodi da su ih naveče priveli u drugu pR.toriju u drugoj zgradi, gdje su prenoćili i da je sutradan u tu pR.toriju došao doktor, podijelio im lijekove i dao injekcije i da je taj dan poslije podne, misli da je bilo jedan sat M.o umro. Navodi da su ih udarali samo u policiji, a ne u drugim zgradama, potvrđuje da je Z. umro odmah u

policiji, a sutradan u drugoj zgradi je podlegao M.. Naglašava da je doživio veliki strah kada je ušao u svoju kuću i kada je vidio kako je sve razbacano, te da mu ništa više nije trebalo od straha.

U unakrsnom ispitivanju na pitanje branioca, da li poznaje D.H. iz Breze, odgovara: „Ne znam“, i na pitanje odbrane da li je u policiji kada su ga priveli, vidio optuženog odgovara: „Da ne zna, možda jest, a možda i nije, da se ne može sjetiti“.

Svjedok S.R. je potvrdila da je u Srpskom zaseoku Dužice na Gornjoj Brezi živjela sa svojim mužem S.J., svekrvom i djevojčicom staR.ti pet godina, dok dva sina nisu sa njima u to vrijeme boravili. Zaseok je nastanjen sve S. u to vrijeme osjetila su se ratna dešavanja, Bošnjačko stanovništvo iz susjednih sela držali su barikade, a i mještani iz njenog sela držali su straže, ispod njene kuće 500 do 600 metara Brezanska policija je držala barikade i vršila kontrolu njihovog stanovništva, čulo se pucanje i granatiranje iz pravca Sarajeva. Navodi da njen muž S.J. nije bio vojno angažovan i zajedno su radili u „M.“. Takođe potvrđuje, da je dana 10.06.1992. godine njenoj kući te ističe da se od stresa ne može sjetiti tačnog vremena, možda je bilo 09,00; 10,00 ili 11,00 sati došla dva-tri čovjeka, ona se sa svojom curicom sakrila 4 do 5 metara od kuće do živice i vidjela je sa tog mjesta da su njenog muža uhvatili i da ga je D.H. fizički grubo uhvatio za ruku, te trzajući vodio prema štali, a zatim ga i ubacio u štalu, nakon čega ga je izveo iz štale, psovali mu majku, čula je galamu, te su ga odveli policijskim autom u stanicu milicije u Brezi. Dalje navodi da su pored njenog muža S.J., odveli S,Z,, S.M., S.M. i G., odveli su S. iz sela, dok su žene iz sela zatvorili u jednu kuću, a ona je sa curicom uspjela da pobjegne. Naglašava da se od tog dana sa mužem nije više vidjela do njegove razmjene u oktobru 1992. godine i tada joj je muž ispričao da su ga taj dan u policiji tukli D. i tom prilikom pokazuje na optuženog i još dva lica, muž je imao prelom rebara i modrice po licu. Takođe joj je muž rekao da su u policiji taj dan tukli i ubili Z. i M., te da je njen muž sa M. iznio mrtvo tijelo Z., a da je M.umro kasnije u zatvoru na rukama njenog muža. U svom iskazu svjedokinja ističe da je njen muž nakon što je razmijenjen bio psihički uništen, bio je loš i jedva je izdržavala s njim. Svjedokinja traži da se optuženi kazni, jer „Optuženi zna šta je sve bilo“ i potražuje štetu. Navodi da je njen muž umro naknadno 2006. godine od povrede rebara od tih uboja.

U unakrsnom ispitivanju svjedokinja takođe potvrđuje da se događaj desio 09 ili 10 u ranim jutarnjim satima, a na ponovno pitanje odbrane da se tačno izjasni li je to 10 ili 11, odgovara, ne zna 10 ili 11, misli da je 10, ne može se sjetiti, htjela je da dijete spasi, zna da je bilo jutro, da je pomuzla krave i bilo je od 09,00 do 10,00 sati i da je optuženi prvo došao u selo, a onda do njene kuće. Naglašava da optuženog nije znala kao građanina Breze, ali kada ga je vidjela danas u sudu, odmah ga je prepoznala još u hodniku, pojašnjava da se optuženi sada udebljao, a tada je bio šlank, dužeg i mršavijeg lica (greškom u kucanju ovaj opis lica dužeg i mršavijeg nije ukucan u pisani tekst zapisnika, ali kada se izvrši tonsko preslušavanje sa glavnog pretresa dana 26.12.2013. godine taj opis koji je svjedokinja dala stoji) te ističe, da zna dobro da je bio srednji kada je vodio J.. Takođe na pitanje odbrane, kada je davala iskaz u policiji, zašto nije spominjala ime „ovog čovjeka“, odgovara, da je nitko nije ni pitao za imena, već su joj rekli da li može nekog poznati, te ponavlja da je ovog čovjeka vidjela u selu i tad nije znala da je iz Breze i dobro ga je poznala u hodniku suda. Njoj i curici je pomogao taj dan čovjek iz Breze, držao je šnajderaj i zvao se S. i od tog čovjeka je saznala da je J. odveden u miliciju i isti je nju i dijete odvezao svojim kolima do Podlugova. Takođe ističe, da joj muž zbog njihove djece nije pominjao imena lica koja su ga tukla, pa ni

ime optuženog, nije htio da uvlači djecu u to, a u razgovoru muža i M. čula je to ime, dok je ona optuženog prepoznala odmah u hodniku suda.

Svjedok P. dr. V. ističe da je u šestom mjesecu 1992. godine živio u Brezi, gdje je radio kao liječnik Doma zdravlja Breza, a zatim je bio i ravnatelj. U to vrijeme su se u Brezi osjetila ratna dešavanja, bila su granatiranja, oštećen je i Dom zdravlja, u to vrijeme sukobi su bili između teritorijalne odbrane u Brezi i suprotne strane iz Ilijaša odakle su dolazile granate. Navodi da ga je njegov susjed, mlad čovjek koji je bio stražar u zatvoru zamolio da iskoristi svoj autoritet kao doktor, jer se u zatvoru nalaze njihove komšije Srbi koji se tuku. Isti dan je otišao u taj zatvor (zgrada stare direkcije) i zatekao jako lošu situaciju, bilo je puno ljudi, neki su bili u jako lošem stanju sa brojnim ozljedama, to je bilo upečatljivo i toga se sjeća, ne zna baš sva imena, otprilike neke i navodi da su ih danima pokušavali spasiti. Po povredama izdvaja M. kojeg je pregledao i koji je imao serijsku frakturu rebra obostrano, pri udahu mu je kako su mu polomljena sva rebra, jer rebra upadaju unutra imao paradoksalno disanje i M. nisu mogli pomoći, bio je jako slab i znali su da će umrijeti, te je do noći taj dan umro o čemu je obaviješten sutra. Kod M. je konstatovao serijsku frakturu rebra i paradoksalno disanje. Zatim navodi da je znao dečka M., bio je jako mlad i jak, veće tjelesne težine, radio je u „E.“ i on je bio dobro izudaran, leđa, prsa, ruke, bile su to baš modrica nad modricom. M. je imao direktne povrede, brojne hematome, posebno po leđima i rukama. Takođe navodi da je profesor S.M. imao frakturu ruke i on je imao puno batina. Zatim po teškim ozljedama izdvaja i N.N. koji je imao po leđima modrice, mokrio je krv, a zatim danima nije mogao mokriti, zbog čega su mu infuzijama morali potaknuti mokrenje, mislili su da će i on umrijeti, jer je imao tešku ozljedu bubrega. Navodi da je navedena lica zapazio po teškim povredama i to je bilo teško za spasiti. Takođe ističe da je tu bilo dosta lica sa manjim batinama i svi su bili iz njihovog sela S. Isti dan je obišao komandira milicije K.M. i obavijestio ga o povrijeđenim licima u zatvoru i da M. za to nije znao. Navodi da nakon toga, povrijeđeni nisu više tučeni, jer je njegova služba svaki dan vršila obilazak. Ističe da je u Dom zdravlja dovezen jedan S. mrtav, imao je pR.trijelnu ranu, te da se pričalo da su jednog našli u rijeci Stavnji, da je leš ubijen i bačen u Stavnju. U unakrsnom ispitivanju ističe, da on ne zna gdje su povrede ta lica zadobila, u policiji ili ne, on je konstatovao te povrede taj dan u staroj radničkoj zgradi, a odatle su ta lica prebačena u zgradu preko puta gimnazije. Ne sjeća se da li su izdavali medicinsku dokumentaciju, on lično nije, to je rađeno kada ljudi dođu normalno na pregled u hitnu, a ovi ljudi su pregledavani u navedenim pR.torijama. Povrijeđene nije moguće bilo izmjestiti u Sarajevo i Zenicu, nisu imali goriva, a granate padaju svake četiri minute, haos. Sa povrijeđenima nije ništa pričao o povredama. N.N. poznaje, jer je liječio njegovu majku i nikada ga više nije vidio poslije zatvora. Ne isključuje mogućnost da je pričao sa obiteljima povrijeđenih.

U pogledu iskaza svjedoka N.N. navodimo da se on nije jasno odredio u pogledu prepoznavanja optuženog u sudnici, nije se ni pozitivno ni negativno odredio. Međutim, ovaj svjedok je jasno na samom početku svog iskaza rekao, da njegovoj kući predmetnog dana dolazi Š.R. zvani „B.“ i D.. U tom dijelu iskaza posebno ističe da je D. tada bio mladić i da ga ne bi mogao poznati sada. Znači, svjedok iskreno i otvoreno kaže da D. koji je tog dana bio kod njega ne bi mogao poznati danas. Ovaj svjedok to ne krije, da je htio bilo šta lažno iznijeti u svom iskazu mogao je pokazati u pravcu optuženog, jer je znao gdje sjedi, a na pozivu za suđenje je imao napisano i ime i prezime optuženog. Međutim svjedok ne laže. Više je zaista opravdanih razloga za

nemogućnosti svjedoka da prepozna optuženog u sudnici. Prije svega, tu je evidentna razlika u godinama između svjedoka N. i optuženog D., što ukazuje zašto svjedok optuženog oslovljava mladićem i ukazuje na generacijski jaz između njih dvojice i samim tim na nemogućnost dobrog poznavanja, zbog promijenjenog izgleda nakon 22 godine od događaja. Druga i najvažnija stvar je da svjedok sa optuženim D. nije bio komšija kao što je to bio S.M., koji je to u svojoj izjavi detaljno i opisao i koji optuženog jako dobro poznaje i sa 100% sigurnošću ukazuje upravo na optuženog, kao izvršitelja djela koje mu se stavlja na teret, uključujući i mučenje svjedoka N.N.. Međutim upravo ova logična obrazloženja, a posebno kada se ima u vidu da je svjedok u unakrsnom ispitivanju izričito tvrdio da je u izjavi koju je ranije davao u Višegradu tačno navedeno da nije znao ime optuženog D.H., koje ime nije spomenuto niti jednog momenta u svjedočenju pred ovim sudom, potvrđuje istinitost iskaza ovog svjedoka. Čak šta više svjedok je u upravo navedenoj ranijoj izjavi koja mu je prezentovana prilikom unakrsnog ispitivanja od strane odbrane jasno razjašnjava pred ovim sudom, da iako nije znao ime osobe koja ga je tukla da je znao prezime i nadimak i da je to i naveo u izjavi odnosno da ga je tukao D. zv. „C.“ što bez imalo sumnje ukazuje na optuženog kao osobu koja je učestovala u mučenju svjedoka N.N.. Takođe svjedok pojašnjava da je kod D. djeda radio instalacije i popravljao televizor i da D. zna po nadimku „C.“. Po mišljenju tužilaštva sama mogućnost svjedoka da pred sudom prepozna optuženog, a kada se ima u vidu sve gore navedeno, nije razlog da se svjedoku ne pokloni vjera da ga je u policijsku stanicu priveo D. zv. „C.“ i u Policijskoj stanici tukao optuženi, jer optuženi zaista ima nadimak „C.“, što je i sam potvrdio u davanju svojih generalijskih podataka, a što je potvrdio i svjedok odbrane E.B..

Da je optuženi počinio krivično djelo koje mu se stavlja na teret potkrijepljeno je čvrstim, uvjerljivim i vrlo preciznim iskazom svjedoka S.M., za koji iskaz smatramo da je istinit, potpun i uvjerljiv, jer nema razloga da se tom iskazu ne pokloni vjera, obzirom da je u svome iskazu vrlo detaljno opisao radnje optuženog ističući da dok se nalazio optuženi pred njegovom kućom gdje je tukao njega, navodi da u Policijsku stanicu njega i njegovog oca nije priveo D.H., već drugo lice što govori o njegovom iskrenom svjedočenju.

Takođe svjedočkinja S.R., supruga oštećenog S.J. je u svome iskazu jasno, sigurno i potpuno opisala da je navedenog dana, optuženi se nalazio u njenom selu i način na koji se ophodio prema njenom mužu, opisala njegov izgled i više puta rekla da iako se optuženi u odnosu na događaj sada znatno promijenio, da je upravo optuženi taj dan bio u njenom selu i učestvovao u pretresu i privođenju u PS njenog muža J. i ostalih S., te dala posredna saznanja o događajima koji su usljedili dalje taj dan u Policijskoj stanici, a koja je dobila od svog muža S.J., a što je čula i u razgovoru, koji su kod njene kuće vodili M. i njen muž.

Kada se uzme u obzir iskaz svjedoka S.S. koji je takođe starija osoba (1932. godište) koji je nakon dostavljenih, više puta sudskih poziva, teško došao na suđenje, da se radi o starijoj i bolesnoj osobi, svi smo vidjeli da teško razumije pitanje i slabo čuje, a koji je i pored svega toga potvrdio događaj koji se desio u zaseoku Dužice i Policijskoj stanici Breza i da je potvrdio da je Z. taj dan u policiji usljed udaranja odmah podlegao, a sutradan da je podlegao u drugoj zgradi M. i da su se premlaćivanja desila radi informacija o oružju, te na pitanje odbrane je rekao da ne zna optuženog, te da je istog u policiji Breza u vrijeme događaja možda vidio, a možda i nije, da se ne može sjetiti.

Svjedok S.R., sin od smrtno stradalog S.Z. i S.B., unuk od smrtno stradalog S.M., nisu neposredni očevidci počinjenog krivičnog djela i ovi svjedoci su prepričali šta su čuli o dešavanjima u zaseoku Dužice koja su se desila taj dan i njihova kazivanja se podudaraju sa iskazima direktnih očevidaca S.M., N.N., S.S., te i iskaza S. R.. Navedeni svjedoci pred ovim sudom potvrđuju da su oružani sukobi u Bosni i Hercegovini tj. na području općine Breza počeli i prije zvaničnog proglašenja ratnog stanja u BiH. Kontrolni punktovi, a zatim barikade su bili postavljeni na općinskim granicama još početkom aprila u Lješevu koji su držali pripadnici Srpske policije u Ilijašu. Prvi ozbiljni incident se desio 27. ili 28. aprila kada dolazi do razmjene vatre na liniji, na granici opština Breza i Ilijaš u mjestu Lješevo, kada je prvi put obustavljena komunikacija prema Ilijašu, a druga komunikacija je bila prema Visokom. Zatim 03. maja dolazi do većeg oružanog sukoba kada je bilo žrtava na svim stranama između snaga Breze i Ilijaša tj. pripadnika Armije BiH i vojske Srpske Republike, bilo je granatiranja, bilo je žrtava na području sve tri opštine, zatim 03. juna dolazi definitivno do oružanih sukoba između općina Breze, Ilijaša i Visokog i prekida svih komunikacija između opština Breza i Visoko prema Ilijašu i prema Sarajevu. Ističu da je Ilijaš bio pod kontrolom Srpskih snaga.

S.R. ističe, da je upoznat da je 10. juna u njegovom selu Dužice, Brezanska policija vršila pretres Srpskih kuća radi pronalaska nelegalnog naoružanja i da su S. koji su živjeli u tom selu maltretirani i u selu i u policijskoj stanici i da su privedeni u policijsku stanicu njegov otac S.Z., pokojni S.M., M.S., M.S., S.S., D., N. i R.S., a iz zaseoka N., N.N.. Od udaraca su podlegli njegov otac Z. i M. koji su u to vrijeme bili starije osobe. Svi su tučeni nogama, palicama i slično. Grupu u kojoj se nalazio njegov otac, M., M., J. i N. najviše je tukao D.H. i R.G., to je saznao od S.M. i S.J. koji je umro, kao i od ostalih, a zvaničnu informaciju je dobio nakon pet do šest dana na liniji razdvajanja Ilijaš.-Breza od dr. V. P. koji se tu nalazio sa Crvenim krstom, prilikom izlaska ostalog civilnog stanovništva, koje je ostalo u selu i tada mu je doktor rekao: „Da je njegov otac nađen mrtav i bačen u rijeku Stavnju u mjestu Vrankamen i da je navodno ubijen u pokušaju bijega i da mu je rekao da nije to baš tako“.

Takođe S.R. ističe da poznaje optuženog, da mu je to bio bivši kolega obzirom da je R. radio u policiji u Ilijašu, a D. u Brezi i da je u poslijeratnom periodu APTF D. oduzeo certifikat zbog njegovog učešća u Dužicama.

U unakrsnom ispitivanju svjedok je potvrdio da je posredni očevidac događaja i na pitanje odbrane: „Da je pred sudom rekao, da mu je M. rekao da su on i J. mrtvo tijelo njegovog oca snijeli u podrum i kako je pred sudom izjavio: „Ubio si četnika“ zašto to nije rekao u iskazu tužilaštva. U nastavku svjedok odgovara iz emocija je možda nešto preskočio i da bi o ovome mogao pričati tri dana i opet bi nešto zaboravio, suština od toga je da je „Moj otac ubijen u Stanici policije i snesen u podrumске prostorije“.

Takođe oba svjedoka traže krivično gonjenje za optuženog, zatim G. i druge za koje se dokaže da su krivi, a koji su učestvovali u ovom događaju i traži materijalnu štetu za sve što su propatili sa porodicama.

Svjedok S.Š. nije neposredni očevidac počinjenog krivičnog djela i isti je potvrdio da su oružani sukobi na području općine Breza započeli i prije zvaničnog proglašenja ratnog stanja u BiH (20.06.1992. godine), barikade su postojale i u Brezi i to samo za njihovo selo Dužice, barikadu je postavila i držala naoružana policija, te su legitimisali i pregledali sve mještane iz njegovog sela. Poznao se sa optuženim. Ističe da je vidio da su 03. maja iz pravca Breze ispaljivane granate prema Ilijašu, kada dolazi normalno do sukoba, barikade su postavljene prema Ilijašu, sa jedne strane barikadu drži policija Breza, a sa druge strane Srbi iz Ilijaša. Zvanično 03.06.1992. godine dolazi

do svih prekida između općine Ilijaš i Breza, između obe strane dolazi do pucanja, te da je čuo da su 10.06. u zaseoku Dužice vršeni pretresi mještana i da su svi muškarci koji su ostali zatvoreni i da je prilikom tih pretresa zatvoren njegov brat M.S. i ostali S., također ističe da je on zarobljen u mjestu Lješevo, općina Ilijaš 06. augusta 1992. godine, te je zatvoren u objektu „E.“, gdje se susreće sa privedenim Srbima iz zaseoka Dužice gdje se sreo sa bratom M., S.J., S.M., N.N. i drugima. Tu je od svoga brata S.M. saznao da ga je taj dan priveo i tukao do besvijesti D., da je optuženi bio jako jak, bio je krvoločan, pored brata za D. mu je rekao N.N. zv. „N.“, zatim S.M. i pokojni S. J.. Navodi, da su mu oni rekli da ih je tukao D., a tu ih je tukao i H.G., A.S. i drugi, rekli su mu da su Z.S. pretukli i da je brzo preminuo. Ističe da je njegovom bratu S. M. slomljeno devet rebara i da mu se desna ruka suši.

U unakrsnom ispitivanju, na pitanje odbrane da nigdje u iskazu od 11.03.2008. godine ne spominje izraz da je njegov branjenik bio krvoločan i da je njegovog brata M. tukao do besvijesti, svjedok objašnjava da je u tom iskazu rekao da je optuženi „premlaćivao ljude“ i vjerovatno je tada bio mnogo manje emotivan nego dana kada vidi čovjeka ovdje i stoji iza svake svoje riječi koje je rekao tada, kao i danas. Optuženog je poznavao, te ističe da se poznaju dobro, i mislio je da su prijatelji.

Uvidom u izvod iz matične knjige umrlih općine M. proizilazi da je S. J. umro 19.08.2006. godine, te da je Rješenjem takođe općine M. istom priznat status civilne žrtve rata, jer je u Brezi priveden i lišen slobode 10.06.1992. godine i sve je trajalo do 25.10.1992. godine.

Potvrdu dokazanosti učešća optuženog u izvršenju predmetnog krivičnog djela nalazimo u objektivnim materijalnim dokazima, pri čemu treba poseban značaj dati zapisniku o identifikaciji posmrtnih ostataka od ... godine, zapisnik o sudsko-medicinskoj i kriminalističko-tehničkoj obradi mrtvih tijela S. Z. i S. M., od ... godine, fotodokumentaciji obrade mrtvog tijela S. Z. i S.M. od ... godine, dopis Instituta za nestale osobe BiH broj: ... od ... godine sa kopijom zahtjeva za traženje S.Z. i S. M., potvrda o smrti za S.Z i S.M., kopija zapisnika o preuzimanju posmrtnih ostataka S.Z. i S.M., izvod iz matične knjige umrlih općina Breza za S.Z. broj: od ... godine, akt Federalnog ministarstva za pitanje boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata-Sektor za pitanje evidencija iz oblasti vojne obaveze broj:...od ... godine, akt Ministarstva odbrane BiH broj:... od ... godine, ovjerena fotokopija rasporeda Službe javne bezbjednosti Breza za dan ... godine i ovjerena kopija rješenja MUP-a Zenica broj:... od ... godine iz koje proizilazi da je na zahtjev komesara IPTF, D.H. zbog njegovog učešća u Dužicama, premlaćivanja Srba u Policijskoj stanici Breza 10.06.1992. godine, zabranjeno obavljanje policijskih dužnosti na cijeloj teritoriji BiH, zbog čega mu je prestao radni odnos.

Posebno je važno naglasiti da nalaz i mišljenje stalnog sudskog vještaka, specijaliste sudske medicine dr. Ž.K. koji u cijelosti potvrđuje da pregledom posmrtnih-skeletnih ostataka S.Z. i S.M. u potpunosti odgovaraju načinu izvršenja djela koji su opisali na glavnom pretresu svjedoci S.M., N.N. i S.S..

Naime, na glavnom pretresu pred ovim sudom u svojoj izjavi stalni sudski vještak-sudske medicine dr. Ž.K. ističe, da nakon što su eksuhumirana dva skeletna ostatka označena sa NN1 i NN2 u mjestu Krčevine, općina Breza 19. novembra 2002. godine, te da su nakon obavljene eksuhmacije posmrtni ostatci prebačeni u Centar u mjestu Lukavica-Istočno Sarajevo, u kojem se obavljala obrada posmrtnih ostataka,

gdje je dana 13.12.2002. godine izvršio sudsko-medicinsku i krim-tehničku obradu mrtvih tijela označeni brojem 1 i 2, a dana 14.12.2002. godine obavljena je identifikacija u prisustvu članova porodice.

Tokom obrade posmrtnih ostataka obilježenih pod brojem 1. uočio je da postoje odjevni predmeti, te je vještak utvrdio da su ostaci pripadali muškoj osobi, kod koje je bio potpuni gubitak mekog tkiva, odnosno radilo se o kosturu/skeletu, bez nedostajućih kostiju (kosti skeleta u cijelosti prisutne), pregledom kojeg koštanog sistema je uočio prelome rebara sa desne strane, a koja su višestruko izlomljena i da zapisnik o pregledu posmrtnih ostataka obilježenih brojem 1. prati fotodokumentacija, na kojoj je vidljivo sve što je opisano u nalazu.

Drugo mrtvo tijelo obilježeno brojem 2. takođe su pronađeni odjevni predmeti. Kod ovog tijela pronađeni su zubi, sa totalnom protezom od akrilata u gornjoj vilici, a u donjoj vilici parcijalna proteza od akrilata, postojao je i zlatni zub i ovdje se radilo o skeletu bez mekog tkiva, sa potpuno očuvanim skeletom. Konstatovani su prelomi rebara sa desne strane i to višestruki prelomi rebara. Pregledom ovih skeletnih ostataka, neposredni uzrok smrti može biti u vezi sa tupom mehaničkom traumom, koja je dovela do višestrukog preloma rebara, sa svim mogućim posljedicama koje takve povrede ostavljaju.

Takođe vještak ističe da višestruki prelomi-povrede rebara u oba skeleta, sami po sebi ne mogu biti uzrok smrti, ali povrede unutrašnjih organa koje su nastale istim mehanizmom mogu se dovesti u vezu sa uzrokom smrti, te da zbog nedostatka mekih tkiva, zbog truležnog propadanja usljed protoka više godina nakon smrti, nije moguće komentarisati povrede unutrašnjih organa tj. da li su prelomljeni fragmenti rebara polomili pluća, prouzrokovali povredu jetre, a što je moguće. U ovom slučaju postoje povrede koštanog sistema koje se i direktno i indirektno mogu dovesti u vezu sa nekim od mogućih uzroka smrti.

Kod skeleta označenom brojem 1., za kojeg je identifikacijom utvrđeno da se radi o S.Z. prelomi su vidljivi na fotografijama 2, 3, 4 i 17-fotodokumentacije obrade mrtvog tijela S.Z. od 14.12.2002. godine, znači radi se o višestrukome prelomu rebara.

Kada je u pitanju skelet označen brojem 2. za kojeg je identifikacijom utvrđeno da se radi o S.M., na fotografijama 2, 3, 4 i 26-fotodokumentacije obrade mrtvog tijela S.M. od 14.12.2002. godine, vidi se višestruki prelom rebara.

Znači, da bi došlo do ovakvog višestrukog loma rebara, na tijelo mora djelovati tupu Mehanička sila dovoljnog intenziteta da polomi rebra. Takva tupu Mehanička sila pored lomova rebara, može dovesti do oštećenja unutrašnjih organa, a ta oštećenja mogu se dovesti u vezu sa uzrokom smrti.

Tupu Mehanička sila može biti, bilo šta, dijelovi ljudskog tijela koji su Mehanička sredstva podobna za nanošenje ovakvih povreda, zatim pendrek, motka, štap, pajser, noga, te imajući u vidu višestruke prelome rebara tupu Mehanička sila je morala djelovati više puta i intenzitet je morao biti jak.

Vještak potvrđuje da je u oba slučaja smrt nasilna, indirektno dovedena u vezu sa tupom mehaničkom silom.

Također vještak potvrđuje, da je za oba skeleta izdao potvrdu o smrti i da se u oba slučaja radi o tzv. ratnom ubistvu.

Napominjemo da je dr. P.V. izjavio: „Da je kod S. M. pregledom utvrdio serijsku frakturu rebara obostrano, pri udahu mu je kako su polomljena sva rebra upadala unutra i utvrdio je paradoksalno disanje. Nisu mu mogli pomoći i znali su da će on umrijeti i M. je, da li u noći, odnosno do sutra umro“.

Vještak sudske medicine: „Šta znači paradoksalno disanje“ pojasnio: „Disanje je aktivan proces, gdje se kod udisanja grudni koš širi, kod izdisanja skuplja. Postoje stanja kada se na jednoj strani grudnog koša kod udisanja, grudni koš uvlači unutra, umjesto da se širi, što je nelogično, pa se to zbog toga zove paradoksalno disanje. Ovakva pojava se dešava iz najmanje dva razloga, jedan razlog su prelomi rebara sa formiranjem tzv. torakalnog poklopca, a drugi razlog je postojanje tzv. kremutoraksa sa posljedičnim kolapsom odgovarajućeg plućnog krila. Uglavnom kod povreda grudnog koša, lomova rebara i kad je čovjek živ to se vidi da nije uredu kada čovjek diše. Usljed paradoksalnog disanja, jer dovodi do sve teže i teže funkcije disanja i ako se osoba ne zadrži na torokaralnoj hirurgiji, dolazi do smrti. „

Na osnovu iskaza dr. V.P. proizilazi da su odmah po pregledu znali da će M. umrijeti, a što se i dogodilo isti dan, što su svojim iskazom potvrdili svjedoci S. M. i S.S., ističući da je S.M. podlegao naredni dan kada su iz Policijske stanice prebačeni u pR.torije Udarnika kada su i pregledani od strane dr. V.P., pa kada se iskaz dr. V. dovede u vezu sa iskazom dr. Ž.K., potvrđuje se uzrok smrti za M..

Takođe vještak ističe da su ekshumirani ostaci tijela nalazili se u fazi skeletiranja što znači potpuni gubitak mekog tkiva, gdje je meko tkivo u cjelosti istrulo odnosno od posmrtnih ostataka su ostale samo kosti i u oba ova slučaja kosti su potpuno očuvane. Takođe vještak ističe da su povrede rebara kod oba tijela mogle dovesti do paradoksalnog disanja.

Na pitanje: „Kakve su povrede kada osoba mokri krv, pa onda ne može danima da mokri“, vještak pojašnjava: „Pojava krvi u mokraći može biti posljedica infekcije, a može biti i rezultat traume pod nazivom kontuzija bubrega i kontuzija bubrega se kvalifikuje kao teška povreda i ista nastaje djelovanjem tupe mehaničke sile u slabinskom predjelu.“

Dr. V.P. pred ovim sudom rekao da je N.N. zapamtio po teškim povredama, da je mokrio krv, a zatim danima nije mogao mokriti, zbog čega su mu infuzijama morali potaknuti mokrenje, mislili su da će i on umrijeti, jer je imao tešku ozljedu bubrega.

Znači kada se dovede u vezu iskaz svjedoka dr. P.V. i iskaz vještaka sudske medicine dr. Ž.K. proizilazi da je S.M. od zadobijenih povreda u Policijskoj stanici Breza podlegao, a da je tom prilikom N.N. zadobio teške tjelesne povrede.

Navode u dispozitivu optužnice da su optuženi S.Z. i S.M. od zadobijenih povreda podlegli, potvrđuje upravo gore navedeni iskaz vještaka sudske medicine koji je detaljno opisao mogućnost uzroka smrti Z.I. M. i kada se taj iskaz dovede u vezu sa iskazom saslušanog svjedoka dr. P.V. koji je vrlo detaljno opisao povrede kod S. M. da je isti imao serijsku frakturu rebara i paradoksalno disanje, to zaista potvrđuje da je uzrok smrti kod S.M. upravo nastao usljed zadobijenih udaraca u Policijskoj stanici

Breza, jer je provedenim dokazima dokazano da je S.M. od zadobijenih povreda podlegao sutradan odnosno 11.06.1992. godine, a iskazi preživjelih svjedoka S. M. i S. potvrđuju da je od zadobijenih povreda u PS podlegao i S. Z. odmah.

Naime, dana 14.12.2002. godine u prostorijama Centar, Lukavica-Istočno Sarajevo obavljena je identifikacija posmrtnih ostataka S. Z. i S. M., kojom prilikom su pored vještaka sudske medicine dr. Željka K. prisustvovali i članovi porodica, te je tom prilikom sin od podleglog S. Z., S. R. potvrdio da se radi o njegovom ocu S. Z., te sin od S. M., S. R. je potvrdio da se radi o njegovom ocu S. M., što je potvrđeno dokazom (Zapisnik o identifikaciji posmrtnih ostataka S. Z. i S. M. od 14.12.2002. godine i Fotodokumentacija od 13.12.2002. godine).

Uvidom u potvrdu o smrti broj: ... proizilazi da je smrt S. M. konstatovana 10.06.1992. godine, međutim kroz iskaze saslušanih svjedoka direktnih očevidaca smrti S. M. i to S. M., S.S. i iskaza svjedoka dr. V. P. proizilazi da je smrt S. M. nastupila 11.06.1992. godine.

Uvidom u potvrdu o smrti broj: ... i uvidom u Izvod iz matične knjige umrlih Općine Breza proizilazi da je smrt S. Z. konstatovana 10.06.1992. godine.

U pogledu mučenja i nečovječnog postupanja, svjedok-oštećeni N.N. je najbolje opisao i svoje stanje zbog radnjih optuženog D. H.. Podsjećamo, svjedok je rekao: „D. i B. objesili su pušku meni na rame i proveli nazad u stanicu milicije, a tu ima jedno kilometar i po, kretali smo se kroz naselje Frke i bilo je naroda, oni su zvali još naroda: „Hodite vidite ovog čovjeka koji je bio zadužen da ubija vašu djecu“. Komšije su počele pljuvati na mene i bacati kamenje, a ovaj D. i Š. su me tukli. Šokiran sam bio, nisam mogao da shvatim da je to tako bilo, imam traume, doživio sam traumu, neku neugodnost. Pred policijom je bila velika gužva, bilo je naroda, s obzirom da sam ja šok doživio idući kroz selo, ne mogu se sjetiti, ko je sve bio, da mi je majka bila, samo znam da sam M. S. vidio sa mnogo modrica po licu.“

Elementi radnje nečovječnog postupanja su: namjerna radnja ili propust koja nanosi tešku duševnu ili tjelesnu patnju ili povredu ili predstavlja ozbiljan napad na ljudsko dostojanstvo i da je radnja izvršena protiv zaštićene osobe.

Dokazi potvrđuju da je oštećeni N.N. u vrijeme izvršenja djela bio zaštićena osoba Ženevskom konvencijom, a stanje njegove teške duševne i tjelesne patnje koje mu je prouzrokovao optuženi D. H. zajedno sa Š. R. om govori upravo gore citirani dio njegove izjave jer je nesumnjivo da je snažno povrijeđeno njegovo ljudsko dostojanstvo i to namjerno od strane D. i drugih, i intenzitet trajanja fizičke i duševne patnje je jak i trajao je cijelo vrijeme, dok su ga naoružanog pješke provodili od njegove kuće do policije, dok ga je narod pljuvao i gađao kamenjem, te su te radnje optuženog po mišljenju tužilaštva jake i dosežu nivo težine da predstavljaju nečovječno postupanje.

Elementi radnje mučenja su: nanošenje, činjenjem ili nečinjenjem teške tjelesne ili duševne boli i patnje, da radnja ili propust mora biti namjerna, a motiv djela ili propusta mora biti iznuđivanje informacija ili priznanja.

Smatramo da su oštećeni S. M., N.N. i svjedok S.S. u svojim iskazima na uvjerljiv način dokazali da su im nanešene teške tjelesne i duševne boli, pa tako svjedok

N.N.. između ostalog navodi: „Pitali su me gdje su mi radio stanice, oružje i nakon što sam negirao, krenulo je udaranje, prvo me udario taj Š. R. zv. „B.“, zatim neki G. R.M. ili H. i ovaj D., udarali su me, ne znam ni ja, sjećam se da sam ja u tom momentu pokušao da uhvatim D. i da reagujem i rekao sam: „Stanite ljudi ako sam ja kriv, ubite me, nemojte me patiti, ja koliko znam nisam ni za šta kriv, tražili su mi da psujem Karadžića i da me SDS zadužio oružjem, ja sam to negirao i da od tog udaranja ja možda i pet dana nisam znao za sebe, doživio sam šok, neugodnost i imam traume i danas. Udaranje je trajalo dugo, nisam ništa znao, bio sam u magli, tek sam peti dan došao sebi“.

Takođe svjedok-oštećeni S. M. ističe: u Policijskoj stanici su počele tuče i ispitivanja u vezi naoružanja, tuklo ih je devet lica, a po udaranju se najviše isticao ovaj D. i G., tukli su nas nogama, šakama, rukama, gumenim i hrastovim palicama, a sve da priznamo gdje je naoružanje, stanica i udaranje u policiji je trajalo od oko 10,00 do 17,00 sati. Ta bol koju je doživio ne može nikada nestati, svaki treći dan ti to sanjaš. Nije to bilo sijelo.

Tužilaštvo smatra da je optuženi s obzirom da je u to vrijeme obavljao dužnost policajca Stanice javne bezbjednosti Breza, bio svjestan da čini zabranjene radnje, međutim, on je to činio na uporan i drzak način u kontinuitetu u dužem vremenskom periodu i prema više lica i to: S. Z., S. M., S. J., S. M. i N. N., odnosno radnje koje je poduzimao optuženi prema oštećenima predstavljaju kršenje odredbi međunarodnog humanitarnog prava kako u objektivnom tako i u subjektivnom smislu, a kako je to naprijed navedeno.

Iz iskaza svjedoka-oštećenih se vidi da je optuženi radnje naprijed opisane činio s namjerom da dobije informacije ili priznanja o posjedovanju oružja kod svjedoka-oštećenih.

Da su se u radnjama optuženog stekla zakonska obilježja navedenog krivičnog djela, na način kako je to navedeno u izmijenjenoj optužnici, odnosno u izreci presude tj. mučenjem oštećenih radi dobivanja informacija ili priznanja potvrđuje se i u stavu Suda Bosne i Hercegovine u presudi broj: X-Krž-05/42 od 19.08.2008. godine protiv optuženog A. N.e. Imajući u vidu provedene dokaze optužbe, a posebno iskaz oštećenog S. M., N. N., svjedoka S.S. i S. R. koji u svojim iskazima uvjerljivo navode da su se privođenja desila u zaseoku Dužice dana 10.06.1992. godine i radnje koje je poduzimao optuženi, a kako je to činjenično navedeno u izmijenjenoj optužnici dogodile su se u zaseoku Dužice i Stanici javne bezbjednosti Breza, tačnije da nije sporno mjesto izvršenja krivičnog djela i da je optuženi obavljajući dužnost policajca Stanice javne bezbjednosti Breza, svjestan da je postojao oružani sukob u to vrijeme između TO RBiH i vojske Srpske Republike i da je svojim radnjama zajedno sa drugim NN licima učestvovao u nečovječnom postupanju i mučenju radi iznuđivanja priznanja gdje je oružje, nad N. N.om, S. M.om, S. M.om, S. Z., S. J. i drugima tj. nad osobama koje nisu aktivno učestvovala u neprijateljstvima, usljed čega su S. Z. i S. M. podlegli a S. M., S. J. i N.N.. zadobili tjelesne povrede. Znači, radnje je preduzimao nad civilnim licima, što predstavlja kršenje odredbi Međunarodnog humanitarnog prava.

Odbrana je saslušala pet svjedoka i optuženog kao svjedoka.

Svjedok odbrane S. Š., ističe da je navedenog dana obavljao poslove dežurnog u PS Breza od 06,00 do 14,00 sati i da optuženi nije radio u prvoj smjeni, istog je vidio u PS kada je završavao svoju smjenu, a optuženi je preuzimao drugu smjenu policajca na kontrolnom punktu Milkino-vrelo od 15,00 sati. Potvrđuje da se navedenog dana vršilo razoružavanje mještana srpske nacionalnosti sa Gornje Breze, S. i drugih, i da su privođenja S. izvršena u jutarnjim satima, privedeno je 10 i više S.a i ostali su u Policiji i zadržani su. Nije vidio u Policiji D. H..

Znači, svjedok potvrđuje privođenje S. u PS Breza i njihovo dalje zadržavanje.

Svjedok odbrane R. M. takođe redovni policajac PS Breza ističe da je taj dan od 15.00 do 23,00 sata na punktu Vran kamen, sa njim se nalazio redovni policajac D. H. i rezervni policajac E. B., to je bio punkt Policije Breza i Vojne policije. U unakrsnom ispitivanju da li se na punktu nalazio i G., ističe da nije (u rasporedu je evidentno prisustvo na tom punktu i G.a). Ne zna gdje je D. bio do 15,00 sati. Nije mu poznato da su taj dan privođeni mještani iz sela Dužice. Na pitanje člana Sudskog vijeća sudije H.a., odgovara „, da je on otišao u penziju, a poslije toga iz Policije je razriješen D. H.“. Ovaj svjedok nastoji da poboljša položaj optuženog iako je očigledno da mu je iskaz kontradiktoran, kada na punktu potvrđuje prisustvo D. i E. a negira prisustvo G., što je suprotno rasporedu službe SJB Breza za dan 10.06.1992. godine i iskazu i E. B.a.

Svjedok odbrane E. B. rezervni policajac PS Breza ističe da je D. bio aktivni policajac, i nakon što mu je predočen raspored službe od 10.06.1992. godine ističe da su od 15,00 do 23.00 sata na kontrolnom punktu Vran kamen sa njim se nalazili D. H. i R. M. i vršili su kontrolu saobraćaja. U unakrsnom ispitivanju je potvrdio i prisustvo H. . Ističe da je rat bio i ne zna da li su taj dan vršena neka privođenja. Do 15,00 sati nije bio sa D.. Takođe i ovaj svjedok, svojim svjedočenjem nastoji da poboljša položaj optuženog, ističiću da ne zna da su taj dan vršena privođenja i da je urađen neki zločin, što je neobično za malu PS kao što je Breza, da se ne zna da je taj dan vršeno privođenje Srba iz zaseoka Dužice, a pogotovo da to ne zna policajac koji je vršio kontrolu na punktu i koji se nalazio u PS po zaduživanju smjene u 14,30 sati gdje su se svi privedeni S.i već nalazili u hodniku i to u većem broju, što je nemoguće ne znati. Takođe ovaj svjedok potvrđuje kontradiktornost svjedočenja u odnosu na svjedoka R. M.a u pogledu negiranja, prisustva na punktu rezervnog policajca H. G..

Svjedok odbrane S. Dž. ističe, da je u to vrijeme bio šef OKP-a SJB Breza a D. H. uniformisani policajac, te da nakon što je penzionisan, čuo je da je, D. suspendovan sa posla. Ističe da se u PS Breza u to vrijeme nisu desila nikakva premlaćivanja i ubijanja. U unakrsnom ispitivanju navodi da je u to vrijeme bio na bolovanju, ali je došao u PS i ispitivao N. N.u na okolnosti vojničke puške i istu mu je uz potvrdu oduzeo. Ne sjeća se datuma ispitivanja, niti vremena ispitivanja kao ni koliko dugo je trajalo to ispitivanje. Navodi da poslije ispitivanja N.N.. nije ostao u Policijskoj stanici, bio je slobodan.

Svjedok odbrane K. M., ističe da je 10.06.1992. godine obavljao poslove komandira SJB Breza i bio je nadređeni aktivnom policajcu D. H.u. Navodi da je prvo granatiranje Breze bilo 30.04.1992. godine kada se uključila i policija i da je potvrdio da se 10.06.1992. godine u vremenu od 15,00 do 23,00 sati na punktu „Vran kamen“ u drugoj smjeni nalazio D. H., R. M., E. i G.. Takođe potvrđuje pretres i privođenje mještana srpske nacionalnosti iz sela Dužice u PS Breza, ne zna da li je postojala

evidencija o privođenju. Poznao je N. jer se bavio popravkama radio aparata i TV-a, te poriče učesće D. u događajima. U unakrsnom ispitivanju potvrđuje, da mu je poznato da su u PS privedeni Srbi kod kojih je nađeno vojno oružje kod kuće, da su to radili po nalogu Predsjedništva-postojao je javni oglas i privođenje je vršila policija kojoj je on bio nadređeni i da su bili angažovani i policajci koji su bili slobodni. Potvrđuje da je od strane IPTF-a usljedila decertifikacija D. H. zbog njegove aktivnosti u Dužicama. Takođe navodi da je taj dan u policiji u holu, vidio 10-15 privedenih Srba i vidio je S. M.u, znao ga je izviđenja, on je bio mlađi, dok su ostali bili većinom stariji, bili su uznemireni, nije vidio da su udarani, maltretirani i dr. Svi su privedeni do 12,00 – 13,00 sati, i kada su u Policijskoj stanici obrađeni poslani su u vojni pritvor, drugu zgradu „Magacin Rudnika“, odakle su kasnije premješteni „gore“. U PS su zadržani do 18,00 sati i taj dan su ispitani u PS. Policajci su ih privodili po jedan-dva, ostavljali ih i išli opet na teren. Ne može tvrditi da je tu bio D. H., ni da nije bio.

Odbrana smatra da su iskazi svjedoka optužbe kontradiktorni, te da se na temelju istih ne može utvrditi krivnja optuženog. S tim u vezi, odbrana je istakla određene prigovore koji se tiču sadržaja iskaza pojedinih svjedoka. Međutim, ovaj sud nalazi da se iskazivanje svjedoka optužbe u bitnim elementima ne razlikuje, a to što svjedoci nešto nisu rekli u istražnom iskazu, a kazali su na glavnom pretresu, ne ulazi u kategoriju kontradiktornosti, te se takvo iskazivanje ne može smatrati različitim. Iskazivanje svjedoka je u bitnim elementima potpuno razumljivo i iz istih se na nesumnjiv način zaključuje da je optuženi preduzeo sve one radnje koje su opisane u izreci ove presude.

Odbrana osporava i sudsko-medicinsko vještačenje, kao i izdavanje potvrda o smrti za oštećena lica. Međutim, ovaj sud nalazi da je vještak dr. K. Ž. uradio stručne i logične nalaze, a koji se u potpunosti mogu povezati sa iskazima saslušanih svjedoka koji su svjedočili u konkretnom događaju, te sa iskazom dr. P. V.a. Pored toga, ovaj sud smatra da je vještak sudske medicine, a na osnovu izvršenog vještačenja, odnosno pregleda posmrtnih ostataka, te Institucije ispred koje je vršio pregled posmrtnih ostataka, (Komisija za traženje nestalih zarobljenih lica Republike Srpske), mogao izdati potvrde o smrti, te da se smrt nije trebala dokazivati u posebnom sudskom vanparničnom postupku.

Odbrana je prigovorila i na nezakonito prepoznavanje optuženog od strane S. M.e, te je istakla da joj je nejasno zbog čega optužba nije predložila zapisnik o prepoznavanju i zapisnik o uviđaju Okružnog suda Srpsko Sarajevo broj; Kri-...od 19.11.2002. godine, kao dokaza optužbe.

U pogledu prednjeg, ovaj sud se nije ni odredio, jer navedeni zapisnici nisu predloženi kao dokaz, pa ovaj sud ne vidi potrebu da bilo šta analizira u pogledu ovih nepredloženih dokaza. Osim toga, ako jedna strana ne predloži neki dokaz kao svoj, to može učiniti druga strana u postupku, te na takav način dokazivati koncept ili optužbe ili odbrane.

Za odbranu ključni dokaz je dokumenat označen kao „raspored službe od 10.06.1992. godine“. S tim u vezi odbrana je saslušavala naprijed navedene svjedoke, te na temelju ovog dokaza odbrana smatra da sud treba da donese oslobađajuću presudu, jer se iz rasporeda službe vidi da je optuženi kritičnog dana bio na punktu Vran Kamen.

Tačno je da se iz prednjeg dokumenta vidi da je u rasporedu službe za 10.06.1992. godine na punktu Vran Kamen upisan optuženi D. H. kao policajac raspoređen na to mjesto u vremenu od 15,00 do 23,00 sati.

Svjedoci odbrane su govorili o rasporedu službe, te o tome da je u označenom periodu na punktu bio optuženi. Međutim, ovaj raspored službe, bez obzira što odbrana smatra da je to najvažniji dokaz za alibi optuženog, ne može eliminisati odgovornost optuženog, jer se kritični događaj desio prije 15,00 sati, tako da je optuženi mogao izvršiti krivično djelo u mjestu Dužice u Gornjoj Brezi, a u poslijepodnevnim satima obavljati dužnost na punktu. Osim toga, postoji mogućnost da optuženi uopšte nije ni bio na pomenutom punktu, bez obzira što je to upisano u rasporedu službe, jer ga raspored službe mogao „pokrivati“, a iskazivanje svjedoka odbrane, očigledno je usmjereno da se pomogne optuženom, te prilagodi odbrana iskazivanju samog optuženog, a sve u cilju izbjegavanja krivične odgovornosti.

Da iskazivanje svjedoka odbrane nije uvjerljivo, može se zaključiti i iz toga da su pojedini svjedoci govorili da ništa ne znaju o privođenju Srba iz Dužica, te da to uopšte nije ni bilo. Ovakvo iskazivanje je ne prihvatljivo, jer se događaj zaista desio, a što se zaključuje iz tužilačkih dokaza i neshvatljivo je da neko od policajaca kaže da ništa ne zna o događaju ili da se isti nije ni desio. Ovakav zaključak suda ima uporišta i u iskazivanju svjedoka odbrane K. M.e i S. DŽ.a, koji su ipak potvrdili da su Srbi iz Dužice uhapšeni, te da su bili u Policijskoj stanici Breza.

Optuženi je u svojoj odbrani naveo da je u kritično vrijeme obavljao poslove policajca Policijske stanice Breza, te da je spornog dana radio drugu smjenu na kontrolnom punktu Vran Kamen od 15,00 do 23,00 sati, zajedno sa R. M.om, E. B.om i H. G.om. Optuženi je naveo da nije bio u prvoj smjeni, te da nije učestvovao u privođenju Srba, kao i to da nije sa istima imao bilo kakav odnos. Od privedenih lica poznavao je samo M.u. Za pretres kuća i stanova bila je zadužena krim služba i Vojna bezbjednost, a na teren je išla i Manevarska služba. Optuženi je naveo da je za smrt S. Z. i M.a prvi put čuo kada su ga saslušavali u tužilaštvu.

Ovakva priča je očigledno usmjerena prema izbjegavanju krivične odgovornosti, a jer ista nema uporišta u dokazima koji potvrđuju krivično-pravnu odgovornost optuženog.

Ne može se prihvatiti prigovor odbrane u pogledu nepostojanja elemenata krivičnog djela, te dokazanosti činjenica koje se odnose na biće krivičnog djela, jer je optužba izvan razumne sumnje dokazala sve elemente obilježja krivičnog djela, počev od oružanog sukoba, statusa optuženog, kao i oštećenih, krivično-pravne radnje, pa sve do posljedice izvršenja krivičnog djela. Optuženi je kao policajac učestvovao u mučenju i nečovječnom postupanju prema civilnim licima srpske nacionalnosti iz zaseoka Dužice u Gornjoj Brezi, a na način kako je to opisano u izreci ove presude, a u cilju iznuđivanja iskaza, te je kao posljedica nastala smrt S. Z. i S. M.a, dok je teško tjelesno povrijeđen N.N., a povrijeđeni S. M. i S. J. .

Radnje koje je preduzimao optuženi i ostala NN lica, ničim nisu opravdane i bez obzira na prigovaranje odbrane oko oružja, te posjedovanja tog oružja kod lica srpske nacionalnosti u mjestu Dužice, optuženi i ostala lica nisu smjeli vršiti mučenja i nečovječna postupanja prema privedenim licima, jer su ista zaštićena međunarodnim humanitarnim pravom.

Iskazi svjedoka S. Špire i S. R., a koje dokaze je odbrane priložila kao svoju dokaznu građu, ne mogu uticati na eliminisanje odgovornosti optuženog, jer se sud odredio u pogledu tih iskaza, kao i o navodnim kontradiktornostima, a kako to tvrdi odbrana.

Što se tiče dopisa od 25.10.2011. godine u kojem je Kantonalno tužilaštvo Zenica obavijestilo branioca optuženog da je istraga obustavljena protiv osumnjičenog D. H.a, navodimo da se ovaj dokumenat ne može tretirati kroz načelo „ne bis in idem“.

Članom 4. ZKP FBiH, propisano je da niko ne može biti ponovo suđen za djelo za koje je već bio suđen i za koje je donesena pravosnažna sudska odluka.

S obzirom da u ovom predmetu nije donesena pravosnažna sudska odluka, u takvoj situaciji se ne radi o presuđenoj stvari.

U pogledu presude Suda BiH broj: X-Krž-07/405 od 30.06.2009. godine, a koju je odbrana u sudski spis uložila u sklopu završne riječi, navodimo da se svaki predmet presuđuje zasebno, te na temelju činjenica, dokaza i okolnosti, koje se odnose na konkretan predmet, a kako ovaj sud nalazi da se ova presuda ne može primjeniti na ovaj slučaj, to ista nije ni prihvaćena kao dokaz.

Uzimajući u obzir sve pobrojane dokaze, nalazimo da je optužba izvan razumne sumnje dokazala da je optuženi dana, 10.06.1992. godine počinio krivično djelo ratni zločin protiv civilnog stanovništva, iz člana 142. stav 1. preuzetog KZ SFRJ, na način i pod okolnostima kako je to opisano u činjeničnom dijelu ove presude.

Umišljaj optuženog ničim nije doveden u pitanje, jer je optuženi očigledno bio svjestan svog ponašanja i htio je zabranjenu posljedicu.

Odbrana je očigledno usmjerena prema izbjegavanju krivične odgovornosti, ali koncept odbrane u potpunosti je opovrgnut tužilačkim dokazima.

Kod donošenja odluke o kazni, sud je cijenio stepen krivične odgovornosti optuženog, način izvršenja krivičnog djela, težinu djela, kao i nastale posljedice. Optuženi je sa drugim NN licima nečovječno postupao prema oštećenim, a što je u direktnoj vezi sa smrću dvije osobe, te sa tjelesnim povređivanjem tri osobe. Dakle, sud je kod odmjeravanja kazne cijenio aktivnosti koje je preduzeo optuženi pri izvršenju krivičnog djela, da je djelo uradio sa drugim NN licima, ali je isto tako izvršena ocjena i ukupne posljedice, koja je rezultat nedozvoljenih radnji optuženog.

Na strani optuženog, kao olakšavajuće okolnosti, sud je cijenio činjenicu da optuženi do sada nije krivično osuđivan, te što se korektno vladao tokom glavnog pretresa. Osim toga, prilikom odmjeravanja kazne zatvora, sud je na strani optuženog cijenio lične i porodične prilike.

Prilikom odmjeravanja kazne sud nije našao posebnih otežavajućih okolnosti, a način izvršenja krivičnog djela je već ocijenjen, radi čega isti ne može dva puta uzeti u obzir, te ponovo analizirati i ocjenjivati kao otežavajuća okolnost.

Dakle, uzimajući prednje u obzir, te činjenicu da se konkretan predmet odnosi na povredu međunarodnog humanitarnog prava, nalazimo da se kažnjavanjem optuženog postiže adekvatna primjena prava, kako na samog optuženog, tako i na oštećena lica, radi čega ovaj sud smatra da se kaznom zatvora u trajanju od šest godina postiže, kako opća, tako i specijalna prevencija, a shodno članu 7. KZ FBiH.

Na osnovu člana 212. stav 1. i 3. ZKP FBiH, članovi oštećenih porodica S. i N. se sa imovinsko-pravnim zahtjevima upućuju na parnični postupak. Oštećeni su upućeni na parnični postupak, jer nisu u ovom predmetu postavili jasan imovinsko-pravni zahtjev, koji bi bio pogodan za presuđenje u krivičnoj stvari.

Na osnovu člana 202. stav 1. ZKP FBiH, optuženi se obavezuje da plati cjelokupne troškove krivičnog postupka, s tim da je ovom presudom obavezan da na ime paušala plati iznos od 50,00 KM, a kako je to bliže navedeno u izreci ove presude, s tim da će se o visini preostalih troškova donijeti posebno rješenje, a nakon što sud pribavi nepohodne troškovnike.

Optuženi je obavezan da plati troškove krivičnog postupka, jer odbrana nije priložila nijedan dokaza, a koji bi eventualno oslobodio optuženog od te obaveze, a shodno članu 202. stav 4. ZKP FBiH.

Zapisničar

Predsjednik vijeća

T. J.

M. E.

PRAVNA POUKA:

Protiv ove presude dozvoljena je žalba Vrhovnom sudu FBiH, u roku od 15 dana, od dana prijema iste, a putem ovog suda.